

GECE FENERİ

Bir Madencinin Günlüğü

Sedat SAVAŞ

Gece Feneri
Bir Madencinin Günlüğü
Sedat SAVAŞ

Kapak Tasarımı
Dr. Enes BAŞAK

Mizanpaj
Fatih KIRMIZIGÖZ

Editör
Esma Nur Ayşe ÇELİK BAŞAK

1. Basım, Temmuz 2025

ISBN
978-625-5612-95-3

Yayınevi
Tenha Yayınları
Merkez mah., Tunç Sok., no 6/9,
Eskil/AKSARAY
05386685449
www.kitapincele.net

Baskı
Bulut Dijital Matbaa San. Tic. Ltd. Şti.
Musalla Bağları Mahallesi
İnciköy Sk. No:1/A Selçuklu/KONYA
Sertifika No: 48120

İki ayrı maden ocağında çalıştım. Birinde 18, diğesinde 9 ay olmak üzere toplam 27 aylık madencilik hayatımı yazmışım. Ayrıca bizzat madende çalışıp da kitap yazan veya yazdığı kitapta madencilğe bir bölüm ayıran yazar bilmiyorum. Bu süre zarfında sürekli yaşadığım olayları günlüğüme aktardım ve bu günlüğümünden kendimce önemli bulduğum yerleri de kitaplaştırmak için buraya yazdım.

Madencilğin çalışma sistemleri genelde aynı olmasına rağmen işleyiş prosedürleri biraz farklıdır. Vardiya usulü çalışılır ve üç vardiya vardır. Gece vardiyası madenci dilinde serseri vardiyası 24:00'da başlar, 08:00'da biter. İnsanı uykusuz bırakıp serseri gibi dolaştırdığı için "serseri" der madenci.

İkinci vardiya Gündüz vardiyasıdır ki 08:00'dan 16:00'ya kadar sürer. Üçüncü vardiya da 16-24 vardiyasıdır ki madenciye göre bu paşa vardiyasıdır. Normal çalışma saatleri içinde olduğu ve yorulmadığı için paşa vardiyası denmiştir. Normal çalışma usulleri böyledir ama işleyiş prosedürleri biraz farklıdır.

İlk girdiğim maden eski ve bilinen adıyla "Balçı" ve yeni adıyla "Gürmin"dir. Daha sonra da adı, Soma Kömürleri A. Ş oldu. Burada sana manyetik kart verirler. İçeri girdiğinde önce kartı okuyucuya okutman gerekir. Kartı unuttuğunda, okutamadığında veya iki kere bastığında işe girmemiş görürsün. Yapman gereken ay sonunda aşağıdan gelen günlük raporlarda ismini bulabilmendir, bulabilirsen yevmiyen ödenir.

İkinci maden ocağı ise ŞÜKRÜ UYAR Madencilikti. Burada puantaj kartı vardır. Servisle işe geldiğinde sıraya girip, puantaj kartını alıp, bir önceki günün işaretlenip işaretlenmediğine bakarsın. Kart işlemi bittikten sonra soyunma odasına girip, iş kıyafetlerini giyersin. Ardından lambahaneden lambanı alıp tertip yerine geçersin. Yani askeri usule göre içtima yerine geçersin. Giyinirken ve tertip yerinde biraz sohbet edersin. Tiryakiler son

sigaralarını içerler. Sonra tertipte çavuşlar aşağıdaki vardiyanın raporunu okuyup aşağıda yapacağı işleri teker teker anlatırlar, iş bölümü yapılır. Kimler havacı, kimler sökümcü, kimler taban alımı yapacak, kimler malzemeci vs...Herkes görev verilir. Ben görev olarak ilk madende düz işçiydim yani yedeklere yardım ediyor, malzeme getiriyordum. Diğer madende ise yerine göre malzemeci, yerine göre şartelci olsam da genelde malzeme çekiyordum.

Madencilik gerçekten zor, masraflı bir meslek ve benim için aynı zamanda da baba mesleğidir. Babam da 1978-1996 (18 yıl) madencilik yapmıştır. Yaşadığım ilçe Manisa'nın "Soma" ilçesidir. Şehir merkezindeki büyük iki madenci heykeli her şeyi anlatır ve Soma'nın sembolüdür. Aynı zamanda eski Soma Belediye Başkanı Sayın İsmail Ergün'ün iki ciltten oluşan "Soma" adlı kitabında madencilik üzerine birçok bilgi vardır.

Soma'da toplam 6 tane maden ocağı faaliyettedir. Devlet madencilikten tamamen çekilmiştir. Belli sürelerle bu ocakları çalıştıran şirketlere saha veriyor. En büyük ocakta 5 bin, ikinci büyük ocakta ise 3 bin işçi çalışmaktadır. Toplam 6 ocakta tahmini 10 000 kişi çalışmaktadır. Her madencinin ortalama 3-4 kişiye baktığını düşünürsek 30-40 bin kişi sadece madenden ekmek yemektir. Bu maden ocaklarında linyit çıkarılır ve özelde Soma, genelde ülke ekonomisine büyük katkıda bulunuyor diyebiliriz.

Tertipten yani içtimadan sonra öyle elini kolunu sallayarak aşağı inemezsin. Malzeme götüreceksin, nedir bunlar? Saplama, kazma, kürek, fırça, dinamit vs... Bunları depodan fiş mukabili alıyoruz. Lambahaneden aldığınız lambayı, baretinize monte edip, malzemeyi elinize, yemek çantanızı da sırtınıza alıp çalıştığınız ocağa gidiyorsunuz. Bu gidiş kafes sistemiyle veya yürüyerek olur. Kafes; önceki vardiyayı dışarı çıkaracak ve bizi aşağı indirecek iki katlı, 10'ardan 20 kişi alan ve demir halatlarla çekilen tipik bir asansördür. Bu iniş ve çıkış işlemi yaklaşık 30 dakikadır ve kafes

sizi aldığı gibi metrelerce aşağıdaki Toplanma Merkezine indirir ki, biz oraya Kuyudibi deriz.

Kuyudibi'nde yukarı çıkmayı bekleyen vardiya işçileri kuyruğu vardır. Hem onlarla aşağıda ne var, ne yok gibisinden muhabbet eder ve hem de biraz soluklanırsın. Hatta samimi bir arkadaşınla gidiyorsan, oturup birer bardak çay içersin. Sonra kendine bir çekidüzen verip, malzemelerini alır, lambanı da yakar, Desandre denilen 50-100 metrelik merdivenleri inmeye başlarsın. Aşağıdan gelen bol duman zifiri karanlığa karışır ve sen onu ciğerlerine çekersin.

Merdivenlerin bitiminde başlayan uzun ve rahat yol, Anayoldur. Anayoldaki yukarı kömür taşıyan bandın gıcırtilarının oluşturduğu müzik eşliğinde çalıştığın baca veya ayağa doğru ilerlersin. Giderken geç kalmış, veya nöbetçi kalmış, vücutları tanınmayacak şekilde kömür karası olan madencilere rastlarsın. Onlara geçmiş olsun dediğinde, hayırlı işler cevabını alırsın.

Aşağıda alışan her baca veya ayak ayrı “taşeronun”dur. Buradaki şirketler taşeron sistemiyle alışıyor. Bu sistemle birkaç yükümlölükten kurtuldukları gibi aynı zamanda işler de hızlı ilerliyor, daha fazla iş yapıyor ve daha fazla yoruluyoruz.

İlk maden ocağında bacada çalıştım. Baca, ilk açılan yoldur. Baca; ayna” denilen duvara matkap veya helezonla 20-25 delik açıp daha sonra da her deliğe 3'er 4'er tane dinamit koyup patlatmak ve bu patlamadan sonra çıkan malzemenin küreklerle zincirli paletli konveyöre atılıp temizlenmesiyle oluşan yoldur. Daha sonra da 1'er metre arayla ağaç veya demir malzemeden oluşan 2 direk ve bu iki direğin üstüne konan ve adına “Boyunduruk” denen malzemeyle ilerleme yapılır. Bu baca çalışması biraz ilerlemeden sonra durdurulup ayağa çevrilir ve kenarlardan mal verilir.

Baca çalışması yukarıda anlattığım gibidir ve biraz ayağa göre daha basittir. Bu bacada çalışan düz işçi, yedek, usta, çavuş ve topçu denilen dinamitçi ve konveyörcü vardır.

Ayak çalışması daha zor, karışık ve kalabalıktır.

Tarama Ekibi vardır ve genelde bir usta ve bir yedekten oluşur. Çürüyen ve eskiyen direk ve boyundurukları yenileriyle değiştirirler.

Havacılar ellerine aldıkları uzun demir sivriçerle konveyöre mal verirler.

Malzemeciler ağaç gama, ağaç veya demir direk ve boyunduruk getirirler.

Topçular açılan deliklere dinamit koyup patlatırlar.

Konveyörcü ve bandcılar tamir ve bakım için baca ve ayakları gezerler.

Şartelciler konveyör ve bandların başındadırlar. Konveyör ve bandın sürekli çalışması gerekir. Motor başındaki şarteldeki 2 düğme vardır; birisi yeşil diğeri kırmızı. Yeşil çalıştırır, kırmızı ise durdurur.

Sökümcüler ise calaskar denilen demir malzemeyle işlevini tamamlayan demir direkleri sökerler. Çok ağır ve yorucu bir iştir.

Dediğim gibi ben malzemeciydim. İş girerken aşağıdan gelen dinamit sandığını alıp bir yetkili nezaretinde depodan alacağın dinamitle doldurursun. Aşağı yavaş yavaş, dinlene dinlene ve çay molası vererek inersin ki bu da ayağa veya bacaya varıncaya kadar en az 1 saat kazandırır. Sonra gamaya geçersin. Duruma göre gama hiç yoksa pazarlık yapıp 75-100 gama getirirsin. Götürü usulü yaparsan yarı vardiyada getirir gidersin ki,

bu da sana en fazla 4 saat kazandırır. Millet servisle gelinceye kadar eve varıp duşunu alıp yemeğini yer ve çayını içip dinlenme moduna geçersin, ama bir hayli de yorulursun.

Ama malzemecilik çok zevklidir. Malzeme getirirken çaktırmadan aşırдыңın termosu bir şartelcinin yanına koyar, çay molası yapar ve şartelci veya arkadaşınla muhabbet edersin. Yukarıdaki harika sessizlik ve gökyüzünü seyredip temiz hava alırsın. Vardiyanın bitimine bir saat kala dinamit sandığını alıp yukarı çıkarsın.

Burası köstebek yuvasını andıran ve bir insanın zorla eğilerek ve bazı yerlerde sürünerek ilerlediği yollardan oluşan ayak ve bacalarla doludur. Ayrıca tehlikelidir. Çizmeniz boyunca altınızdan su geçer, yanınızda mal taşıyan zincirli konveyör veya band vardır. Çalışma yerinin her iki tarafında elektrik kabloları, hava ve su boruları vardır ve kabloların birkaçı da büyük bir ihtimalle kopuktur.

Ayrıca bu ayaklarda ve bacalarda çökme olabilir, gaz çıkabilir, insan kayıp konveyöre veya banda düşebilir veya kopuk elektrik kablolarındaki akıma kapılabilir, ya da malzeme getiren trikoya çarpabilir. Birisinde çıkmak üzereyken gaza yakalanmış ve dermansızlıktan yukarı ördek yürüyüşüyle çıkmıştık. Ayrıca çalışırken su gibi terler, atleti birkaç kez sıkarsın ve işin ilginç bu haldeyken tepene yukarıdan devamlı su akabilir.

Yemek yiyebilmek de ayrı bir sorundur. Yemekhane denilen ve üstüne bir naylon çekilmiş altına da tahtadan masalar yapılmış temiz yerler varsa, şanslısındır. Tertemiz yemeğini yersin, eğer yoksa o tozun içinde yemek biraz zordur. Suyu içmek ve temizlik için idareli kullanmalı ve çayını da herkese ikram etmemelisin. Ayrıca kedi büyüklüğündeki farelere de dikkat etmelisin. Hiçbir yere kaçmazlar ve çantadaki yemeği de yiyebilirler. Bazıları bu fareleri gaza karşı çok duyarlı oldukları

için şirketin getirdiğini söylüyorlar ama bence saçma. Zaten sürekli ayak ve bacaları denetleyen Emniyet mühendisleri var, şef ve çavuşlar var.

Tabii ki ölümleri de unutmamak gerekir. Bizzat gözlerimle hiçbir ölüm görmedim ama benim vardiyamda yanlış hatırlamıyorsam 16-24-paşa vardiyası-bir arkadaşım öldü. Elektrikçi Mehmet. Kütahyalı idi, evli ve bir çocuğu vardı. Terkedilmiş bir bacadan malzeme alırken gazdan zehirlenmiş ama kimsenin haberi olmadı. Gece vardiyası saat 02-03 sularında cesedini bulmuş, gazdan kaskatı olmuş ve morarmış. Allah rahmet eylesin. Tabii gerek çalıştığım ocakta gerekse diğer ocaklarda göçükte, gazda, dinamit patlamasında ölen birçok arkadaşlarım oldu. Bursa'da grizuda ölen 19 kişi, (2009)Zonguldak (Karadon) ta ölen 30 kişi ve en son 13 Mayıs 2014'te Soma'da ölen 301 kişi. TGRT habere göre Türkiye'de 54 yılda 2. 657 maden işçisi öldü. Hepsine Allah rahmet eylesin.

Madencinin bu kazalarda ölmeden emekli olabilese bile kanser gibi kötü hastalıklardan ölme ihtimali çok yüksektir. Havalandırmalar yetersiz, gaz ölçümleri iyi yapılmıyor. Acemilere dinamit ehliyeti veriliyor. Gaz ve toz maskeleri verilse bile aşağıda kullandırmazlar. Rabbim, madencilerin yardımcısı olsun.

Bu arada madencilik hayatımda unutamayacağım arkadaşlarım oldu. Deli dolu taşeronumuz Kadir DAŞKAN 'ı, arkadaşlarım Yusuf, Abdullah, Zekeriya Abi, konveyörcümüz Hüseyin Abi, Tarık Barut, Refik, Hakkı, Teknikerimiz Sait CEYLAN Bey'i, tesis çavuşları İlker ve Muhsin'i ve vefat edenlerden Serkan Güneş, İbrahim Gökçe, Elektrikçi Mehmet'i hiçbir zaman unutamam. Hala memlekete izne gittiğimde bu değerli arkadaşlarımla görüşür, hatıraları yad eder ve uzun uzun muhabbet ederiz.